

DAVID BEBUIFF

TJUARNAS
STAD

Översättning Ulf Gyllenhak

Forum



Bokförlaget Forum, Box 3159, 103 63 Stockholm
www.forum.se

Amerikanska originalets titel City of thieves
Copyright © David Benioff 2008
Svensk utgåva enligt avtal med Sane Töregård Agency AB
Omslagsbild Getty Images
Omslagsdesign Nina Leino
Satt hos Ljungbergs sätter, Köping
Tryckt 2009
ISBN 978-91-37-13357-7

Till Amanda och Frankie

och om staden faller och blott en man lyckas fly
bär han staden inom sig där han vandrar omkring i
landsflykt och då, då blir han staden

Zbigniew Herbert

Till sist trodde Schenk att han hade förstått och började
skratta högre. Sedan frågade han plötsligt med allvarlig röst:

”Tror du att ryssarna är homosexuella?”

”Det kommer du att få veta när kriget går mot sitt slut”,
svarade jag.

Curzio Malaparte

Min farfar, knivmannen, dödade två tyskar innan han fyllde arton. Jag minns inte att någon skulle ha berättat det här för mig – det var snarare något som jag alltid verkat veta, på samma sätt som jag visste att Yankees spelade i smalrandigt på sin hemmaarena och i grått på bortaplan. Men det var inte en kunskap jag föddes med. Vem berättade det här för mig? Inte min far, som aldrig yppade en hemlighet, eller min mor, som undvek att tala om allt som var obehagligt och noggsamt aktade sig för alla samtalsämnen med inslag av blod, cancer eller vanställdhet. Inte min farmor, som kunde varenda folksaga från det gamla landet – varav de flesta var nog så kusliga; barn som slukades av vargar och som blev halshuggna av häxor – men som aldrig talade om kriget så att jag hörde. Och absolut inte min farfar själv, den leende väktaren av min barndoms första minnen, den fåordiga, svartögde, spenslige mannen som höll mig i handen när vi korsade stora gator och som satt på en parkbänk och läste sin ryska dagstidning medan jag jagade duvor och gjorde livet surt för myror genom att blockera vägen för dem med små kvistar.

Jag växte upp två kvarter från mina farföräldrar och träffade dem nästan varje dag. De drev ett litet försäkringsbolag som var specialiserat på ryska immigranter och bodde i en lägenhet som påminde om en järnvägs-vagn eftersom rummen låg efter varandra längs en lång korridor. Min farmor satt jämt i telefon och sålde försäkringar. Ingen kunde säga nej till henne. Hon charmade folk alternativt skrämde skiten ur dem, och oavsett vilket blev resultatet att de tecknade en försäkring i hennes och farfars bolag. Min farfar satt vid ett skrivbord och skötte allt pappersarbete. När jag var liten hoppade jag upp i hans knä och stirrade på den runda och släta stump som var allt som återstod av hans vänstra pekfinger. De två främsta knogarna saknades men snittet var så prydligt att man kunde tro att han hade fötts utan de där knogarna. Om det var sommar och Yankees skulle spela stod radion (eller efter att han fyllt sjuttio, en färgteve som min far hade köpt till honom) på så att vi kunde höra på matchen. Han lyckades

aldrig göra sig kvitt sin brytning, han röstade aldrig i ett val eller lyssnade på amerikansk musik, men han blev en hängiven Yankeesupporter.

I slutet av 1990-talet ville ett försäkringskonglomerat köpa upp mina farföräldrars bolag. Alla tyckte att deras erbjudande var skäligt, så därför bad min farmor dem att dubblera summan. Då utbröt ett väldigt ackorderande och köpsläende, men jag skulle kunna ha berättat för det där konglomeratet att den som ackorderade och köpslog med min farmor slösade bara bort tiden. Till sist gav de med sig och betalade vad hon begärde. Därefter följde mina farföräldrar vad traditionen bjöd – de sålde sin lägenhet och flyttade till Florida.

De köpte ett litet hus vid kusten längs Mexikanska golfen, ett mästerverk med platt tak som hade ritats 1949 av en arkitekt som skulle ha blivit berömd om han inte hade drunknat samma år. Det där huset, som ligger och tronar i ensamt majestät på en klippa med utsikt över Mexikanska golfen och som utmärker sig genom sina rena linjer i stål och platsgjuten betong, är inte vad man förknippar med ett pensionerat par, men de flyttade inte söderut för att torka ihop i solen och dö. Min farfar ägnar större delen av sin tid åt att sitta vid datorn och spela schack över internet med gamla vänner. Min mormor, som bara några veckor efter flytten blev uttråkad av att inte ha något att göra, ordnade ett jobb åt sig själv vid ett college i Sarasota. Hon undervisar i den ryska litteraturen för solbrända studenter som ständigt verkar bli (utifrån det besök jag avlade i hennes klassrum) upprörda över hennes gudlösa tal, hennes bitande sarkasmer och hennes oklanderliga minne av vartenda ord i Pusjkins dikter.

Varje kväll äter mina farföräldrar middag på terrassen framför sitt hus varifrån de har utsikt över det mörka vattnet mot Mexiko. De sover med fönstret öppet och låter malarna slå med vingarna mot nätfönstren. Till skillnad från andra pensionerade par jag träffat på i Florida, oroar de sig inte över brottsligheten. Ytterdörren står oftast olåst och de har inte brytt sig om att installera larm i huset. De struntar i att ta på sig säkerhetsbältet i bilen och de smörjer inte in sig med krämer mot solen. De har bestämt sig för att inget kan döda dem förutom Gud i egen hög person, och honom tror de inte ens på.

Jag bor i Los Angeles och skriver filmmanus om muterande superhjältar. För två år sedan blev jag ombedd att skriva en självbiografisk essä till en tidskrift specialiserad på just filmmanus och medan jag skrev den där essän gick det upp för mig att jag hade levt ett utsägligt tråkigt liv. Inte för att jag klagar. Även om en sammanfattning av mitt liv borgar för utsökt trist läsning – grundskola, college, ströjobb, universitet, ströjobb,

mer universitet, muterande superhjältar – har jag haft en behaglig tillvaro. Men när jag satt och kämpade med den där essän beslöt jag mig för att jag inte ville skriva om mitt liv, nej, inte ens om texten bara behövde vara femhundra ord. Jag ville skriva om Leningrad.

Mina farföräldrar hämtade mig på flygplatsen vid Sarasota. Jag böjde mig ner för att kyssa dem och de log upp mot mig och var som vanligt lätt roade över att befinna sig i sällskap med sin jättelike amerikanske sonson (med tanke på att jag är 188 cm lång är jag en jätte jämfört med dem). På vägen hem köpte vi gaffelmakrill på fisktorget. Min farfar grillade den utan att använda sig av andra tillbehör än smör, salt och färsk citron. I likhet med varenda maträtt som han tillagade verkade den oerhört lätt. Det tog honom bara tio minuter att laga fisken och den smakade bättre än något jag hade ätit det året i Los Angeles. Min farmor lagar inte mat; hon är berömd i vår släkt för att vägra göra i ordning något mer komplicerat i matväg än en skål med frukostflingor.

Efter middagen tände min farmor en cigarrett och min farfar hällde upp tre glas hembränd vodka smaksatt med svarta vinbär. Vi lyssnade på en kör av cikador och gräshoppor, stirrade ut mot den svarta Mexikanska golfen, och försökte då och då slå ihjäl en särskilt envis mygga.

”Jag har tagit med mig en bandspelare. Jag skulle vilja att vi talade om kriget.”

Jag tyckte att jag såg hur min farmor himlade med ögonen samtidigt som hon knäppte till cigarretten så att askan föll ner på gräset.

”Vad är det?”

”Du är fyrtio år gammal. Och först nu vill du alltså veta?”

”Jag är trettiofyra.” Jag tittade på min farfar och han log mot mig. ”Vad är det med er? Var ni nazister? Försöker ni dölja ert nazistiska förflutna?”

”Nej”, sade han och log fortfarande. ”Vi var inte nazister.”

”Men ni trodde alltså att jag var fyrtio år?”

”Trettiofyra, fyrtio ...” Hon utstötte sitt *pssh*-ljud som alltid åtföljdes av en avfärdande handrörelse för att vifta bort malören. ”Vem bryr sig? Gift dig. Hitta dig en hustru.”

”Det där skulle vilken farmor som helst i Florida kunna ha hävt ur sig.”

”Ha”, sade hon och det hördes att hon var lite sårad.

”Jag vill veta hur det var. Är det så konstigt?”

Hon nickade mot min farfar medan hon pekade med den brinnande spetsen på cigarretten mot mig.

”Han vill veta hur det var.”

”Älskling”, sade min farfar. Bara det, ingenting mer, men min farmor nickade och fimpade cigaretten mot bordets glasskiva.

”Du har rätt”, sade hon till mig. ”Om du vill skriva om kriget, ska du göra det.”

Hon reste sig upp, kysste mig på hjässan, kysste min farfar på läpparna och bar in disken i köket. Under några minuter satt vi där helt tysta och lyssnade på hur vågorna slog mot stranden. Han hällde upp mer vodka åt oss och blev glad över att jag redan druckit upp.

”Har du en flickvän?”

”Hmmm.”

”Skådespelerskan?”

”Ja.”

”Jag tycker om henne.”

”Det vet jag att du gör.”

”Hon skulle kunna vara ryska”, sade han. ”Hon har de rätta ögonen ... Om du vill tala om Leningrad, då talar vi om Leningrad.”

”Jag vill inte tala om Leningrad, jag vill att du gör det.”

”Okej. Då talar jag väl om Leningrad då. I morgon?”

Han höll sitt ord. Under den därpå följande veckan satt vi varje dag på terrassen av betong medan jag dokumenterade hans berättelse. Ett par timmar på morgonen, avbrott för lunch och sedan slog vi oss ner igen på eftermiddagen – min farfar, som hatade att behöva yttra fler än två på varandra följande meningar i blandat sällskap (vilket innebar i sällskap med någon annan än sin hustru), fyllde minikassett efter minikassett med sina ord. Alltför många ord för en bok – sanningen må överträffa dikten, men den behöver en bättre redaktör. För första gången i mitt liv hörde jag min farfar svära och tala öppet om sex. Han talade om sin barndom, om kriget, om att komma till USA. Men främst talade han om en vecka 1942, det årets första vecka, den vecka då han träffade min farmor, fick sin bästa vän och dödade två tyskar.

När han berättat klart, frågade jag honom om olika detaljer – namn, platser, väderförhållanden vissa dagar. Han fann sig i detta en tid, men till sist lutade han sig framåt och tryckte in stoppknappen på bandspelaren.

”Det här var länge sedan”, sade han. ”Jag minns inte vad jag hade på mig. Jag minns inte om solen tittade fram.”

”Jag vill bara att alla detaljer ska stämma.”

”Det kommer de inte att göra.”

”Det här är din berättelse. Jag vill inte att det ska smyga sig in några felaktigheter.”

”David ...”

”Det är fortfarande några småsaker som jag inte riktigt förstått ...”

”David”, sade han. ”Du är författare. Hitta på.”

1

Du har aldrig varit så hungrig och du har aldrig frusit så mycket. När vi sov, om vi sov, drömde vi om all den mat vi helt obekymrat proppat i oss sju månader tidigare – allt det där smörade brödet, potatisknytena, korvarna – allt det där som vi hade ätit utan att tänka mer på saken, som vi satt i oss utan att lägga märke till smaken, alla de där stora brödbitarna vi lämnat kvar på tallrikarna, allt det där flottet. I juni 1941, innan tyskarna kom, tyckte vi att vi var fattiga. Men juni framstod som paradiset när vintern kom.

På kvällen blåste vinden så envist och länge att man ryckte till när blåsten upphörde. Gångjärnen på fönsterluckorna vid det utbrända kaféet på hörnet sluta gnissla under ett par illavarslande sekunder, som om ett rovdjur närmade sig och alla skogens bytesdjur tystnade av skräck. Själva fönsterluckorna hade slitits loss och använts till ved i november. Det fanns inte så mycket som en träbit att tillgå längre i Leningrad. Varenda träskylt, ribborna i parkbänkarna, golvplankorna i de förstörda byggnaderna – allt hade släpats bort och bränts upp i kaminer och ugnar. Också duvorna var borta, de hade fångats in och hamnat i en gryta med smält is från Neva. Det var ingen som tog illa vid sig för att folk åt duvor. Men med hundarna och katterna förhöll det sig annorlunda. I oktober hörde jag ett rykte om att någon hade grillat familjens hund över öppen eld och delat den i fyra delar till kvällsmat; vi skrattade och skakade på huvudet. Vi trodde inte att det var sant, och samtidigt undrade vi om några nypor salt skulle räcka för att få smak på hundkött – det fanns fortfarande gott om salt, för trots att allt annat hade tagit slut fanns det rejäla förråd med salt. I januari hade ryktena besannats. Inga förutom de riktiga höjdarna kunde skaffa fram mat åt sina husdjur så därför fick husdjuren bli mat åt oss.

Det fanns två teorier om de feta kontra de smala. Somliga menade att de som varit feta före kriget hade större chans att överleva: en vecka utan mat skulle inte förvandla en överviktig människa till ett skelett. Andra menade att smala människor var betydligt mer vana vid att äta lite och

därför klarade deras kroppar bättre av påfrestningen att svälta. Jag tillhörde det senare lägret och förklaringen var enbart egoistisk. Jag var en puttefnask sedan födseln. Jag hade stor näsa, svart hår och huden var alldeles nedklottrad med finnar – jag motsvarade definitivt inte bilden av en drömprins. Men kriget gjorde mig mer attraktiv. Andra krympte ihop till stickor i takt med att myndigheterna knappade in på ransonerna och det blev bara hälften kvar av dem som sett ut som om de arbetat som världens starkaste man på cirkus. Men jag hade inga muskler som jag kunde bli av med. Likt näbbmössen som fortsatte att söka efter föda medan dinosaurierna svält ihjäl runt omkring dem var jag skapad för försakelse.

På nyårsafton satt jag uppe på taket till Kirov, det hyreshus där jag hade bott sedan jag var fem (även om huset inte fick sitt namn förrän 1934, när Kirov sköts ihjäl och halva staden uppkallades efter honom) och betraktade de stora, grå spärrballongerna som hängde under molnen i väntan på bombplanen. Den tiden på året är solen bara uppe sex timmar om dagen och skyndar fram över horisonten som om den fått stora skälvan. Varje natt satt vi fyra stycken uppe på taket i tretimmarsskift beväpnade med hinkar med sand, järntänger och skyfflar. Vi hade byttat på oss varenda skjorta och tröja och rock som vi lyckats uppbringa och satt och där och betraktade himlen. Det var vår uppgift att släcka eventuella bränder. Tyskarna hade bestämt sig för att det skulle stå dem alldeles för dyrt att gå till frontalangrepp mot staden så därför omringade de oss i stället. De tänkte svälta ut oss, bomba ut oss, bränna ut oss.

Innan kriget började bodde det elvahundra människor i Kirov. Vid nyårsafton hade antalet sjunkit till ungefär fyrahundra. Flertalet av de yngre barnen hade evakuerats innan tyskarna slöt cirkeln runt staden i september. Min mor och lillasyster, Tajsja, begav sig till Vjazma för att bo hos min morbror. Kvällen innan de åkte grälade jag med min mor. Det var enda gången vi grälade med varandra – eller, snarare, enda gången någonsin som jag grälade tillbaka. Hon ville självfallet att jag skulle åka iväg med dem långt bort från inkräktarna, djupt in i landet där bombplanen inte skulle hitta oss. Men jag tänkte inte lämna Piter. Jag var en man, jag skulle försvara min stad, jag skulle bli 1900-talets Nevskij. Det är möjligt att jag inte var fullt lika löjeväckande som det här låter. Jag hade nämligen ett hållbart argument: om alla som var friska och starka flydde sin väg skulle Leningrad falla för fascisterna. Och utan Leningrad, utan arbetarnas stad som byggde stridsvagnar och tillverkade gevär åt Röda armén, hur skulle då Ryssland kunna överleva?

Mor ansåg att det var ett korkat argument. Jag var bara sjuåttio år. Jag

svetsade inte stridsvagnar på Kirovfabriken och det skulle dröja nästan ett år innan jag var gammal nog att ta värvning i armén. Försvaret av Leningrad hade inget med mig att göra: jag var bara ytterligare en mun att mätta. Jag valde att ignorera hennes förolämpningar.

”Jag är brandman”, sade jag till henne för det var sant. Myndigheterna hade nämligen beordrat att det skulle skapas tiotusen enheter med brandmän, och jag var den stolte chefen för Kirovs brigad på fjärde våningen.

Min mor var inte fyrtio år fyllda men hennes hår var redan grått. Hon satt mittemot mig vid köksbordet och höll en av mina händer mellan bägge sina. Hon var en kortvuxen kvinna, drygt 150 centimeter lång, och jag hade varit rädd för henne från det att jag föddes.

”Du är en idiot”, sade hon till mig. Det här låter kanske som en förolämpning, men min mor kallade mig alltid för ”sin idiot” och vid den tidpunkten uppfattade jag det snarare som ett smeknamn. ”Den här staden fanns här före dig. Den kommer att finnas kvar efter dig. Tajsja och jag behöver dig.”

Hon hade rätt. Om jag hade varit en bättre son och en bättre bror skulle jag ha åkt iväg tillsammans med dem. Tajsja avgudade mig, hon klängde sig fast vid mig när jag kom hem från skolan, hon läste upp löjliga små dikter för mig som hon skrivit som läxuppgift för att hedra revolutionens martyrer, hon ritade karikatyrer av mig i profil med min stora näsa i sin anteckningsbok. Om sanningen ska fram ville jag bara strypa henne. Jag hade ingen som helst lust att traska runt på landsbygden med min mor och lillasyster. Jag var sjutton år och uppfylld till brädden av tron att en hjältes framtid väntade mig. Molotovs uttalande i radio på krigets första dag (VÅR SAK ÄR RÄTTVIS. FIENDEN KOMMER ATT BESEGRAS. VI SKA SEGRA.) hade tryckts upp på tusentals affischer och klistrats upp på husväggarna runt om i staden. Jag trodde på vår sak. Jag tänkte inte fly undan fienden. Jag tänkte inte låta mig berövas segerns ögonblick.

Mor och Tajsja lämnade Leningrad morgonen därpå. De åkte buss en del av vägen, liftade med lastbilar från armén och vandrade kilometer efter kilometer längs landsvägar i sina kängor med tvådelade sulor. Det tog dem tre veckor att komma fram, men de lyckades hur som helst sätta sig i säkerhet till sist. Hon skickade ett brev till mig där hon beskrev resan, skräcken och tröttheten. Kanske ville hon också att jag skulle känna mig skyldig för att jag övergivit dem, och det gjorde jag, men jag visste att det var bäst som hade skett, att de hade givit sig av. Den stora striden närmade sig och de hörde inte hemma vid fronten. Den sjunde oktober intog tyskarna Vjazma och jag fick inga fler brev från henne.

Jag skulle vilja kunna säga att jag saknade dem när de hade åkt sin väg, och en del kvällar kände jag mig ensam och visst saknade jag oavbrutet mors matlagning, men jag hade fantiserat om att få klara mig på egen hand sedan jag var liten. Mina älsklingssagor handlade om påhittiga föräldralösa barn som vandrade ensamma genom den mörka skogen. De övervann alla faror genom list, lurade sina fiender och blev rika under sina vandringar. Jag skulle inte vilja påstå att jag var lycklig – vi var allihop alldeles för hungriga för att vara lyckliga – men jag uppfattade det som om mitt liv äntligen fått en innebörd. Om Leningrad föll, skulle Ryssland falla; om Ryssland föll, skulle fascismen lägga under sig världen. Det var något vi allihop trodde på. Jag tror fortfarande på det.

Hur som helst var jag för ung för att ta värvning i armen men jag var gammal nog att gräva stridsvagnsdiken om dagarna och sitta vakt på taket om nätterna. Min grupp brandsoldater bestod av mina vänner från fjärde våningen – Vera Osipovna, en begåvad cellist och de rödhåriga tvillingarna Antokolskij, vars enda kända utförsgåva var att de kunde släppa sig samtidigt. Under krigets inledning hade vi rökt cigaretter uppe på taket. Vi hade gjort allt för att se ut som soldater, vi hade modigt och beslutsamt och med bestämd min spanat av himlen på jakt efter tyska bombplan. I slutet av december fanns det inga cigaretter längre i Leningrad, i alla fall inte sådana som innehöll tobak. De som var desperata krossade fallna löv, rullade in dem i papper och kallade dem för Höstljus. De påstod att om man bara hittade rätt löv, smakade det inte alls illa, men i Kirov, långt bort från närmaste träd som fortfarande stod upp, hade vi inte möjlighet att prova den utvägen. Vi tillbringade lediga stunder med att jaga råttor, som måste ha känt sig övertygade om att deras uråldriga böner besvarats nu när stadens katter försvunnit. Tills de insåg att det inte fanns något kvar att äta bland soporna.

Efter flera månaders bombräder hade vi lärt oss att identifiera de tyska planen utifrån deras motorljud. Den kvällen var det Junkers 88:or, vilket det hade varit i flera veckor, i stället för de Heinkel- och Dornierplan som våra jaktpiloter hade blivit skickliga på att skjuta ner. Visserligen framträdde vår stad som en ruinhög om dagarna, men efter mörkrets inbrott bredde en besynnerlig skönhet ut sig över landskapet. Om det var mån-sken kunde vi se hela Leningrad från taket uppe på Kirov; spiran ovanpå Amiralitetet stack upp som en nålspets i mörkret (även om byggnaden var kamouflagemålad i grått för att inte bombplanen skulle upptäcka den); Peter Paul-fästningen (vars spiror var draperade med kamouflagenät); kupolerna på Isakskatedralen och Kyrkan av blodet. Vi kunde se soldaterna

som bemannade luftvärnskanonerna uppe på taken på husen runtomkring. Östersjöflottan hade ankrat på Neva, fartygen flöt omkring där nere likt gigantiska grå vaktposter och sköt med sina tunga kanoner mot de nazistiska artilleriställningarna.

Luftduellerna var vackrast av allt. De tyska planen av typen Junkers Ju 88 och våra egna Suchojmaskiner kretsade omkring ovanför staden och var osynliga nerifrån såvida de inte fångades upp av en ljuskvast från de kraftiga strålkastarna. Suchojplanen hade stora röda stjärnor målade på undersidan av vingarna så att våra luftvärnsskyttar inte skulle öppna eld mot dem. Var och varannan kväll bevittnade vi luftdueller som var lika väl illuminerade som om det vore en uppvisning för scenen: de tyngre, långsammare tyska bombplanen svängde kraftigt för att ge kulspruteskyttarna bättre skottfält mot de pilsnabba ryska jaktplanen. När en Junkers störtade och den brinnande flygkroppen såg ut som en ängel som föll ner från himlen, steg ett väldigt trotsigt vrål från alla taken runt om i staden, och alla luftvärnsskyttar och brandsoldater hötte med knytnävarna i luften för att hylla den segrande piloten.

Vi hade en liten radio där uppe på taket. På nyårsaftonen lyssnade vi på klockspelet från Spasskijtorget i Kreml som spelade *Internationalen*. Vera hade hittat en halv lök någonstans och hon skar den i fyra delar på en tallrik som var insmord med solrosolja. När löken var uppäten, torkade vi upp den återstående oljan med vår lilla ranson bröd – som inte smakade som bröd. Inte ens som föda. Efter att tyskarna bombat sädesmagasinet Badajev tvingades stadens bagare bli kreativa. Allt som kunde tillsättas en deg utan att förgifta folk åkte ner i bakträget. Hela staden svalt, ingen hade tillräckligt med mat, och ändå förbannade alla brödet. Det smakade sågspån och blev stenhårt i kylan. Tänderna gick av när man tuggade det. Än i dag, när jag till och med glömt bort anletsdragen på folk jag älskade, minns jag fortfarande hur det där brödet smakade.

En halv lök och 125 gram bröd delat på fyra – det var en ordentlig måltid. Vi låg på rygg, insvepta i filter och betraktade hur spärrballongerna gungade fram och tillbaka i sina långa linor samtidigt som vi lyssnade på metronomen i radion. När det inte spelades musik i radion eller fanns några nyheter att rapportera, sände radiostationen ut ett ljud från en metronom, ett oavbrutet tick-tick-tick för att meddela oss att staden fortfarande försvarade sig, att fascisterna ännu inte brutit igenom våra linjer. Den där tickande metronomen var PETERS dunkande hjärta och det var ett hjärta tyskarna aldrig rådde på.

Det var Vera som fick syn på mannen som föll ner från himlen. Hon

skrek till och pekade och vi reste oss upp allihop för att se bättre. En av strålkastarna var riktad mot en fallskärm som långsamt sänkte sig ner mot staden. Fallskärmskalotten såg ut som en vit tulpanlök ovanför mannen.

”En tysk”, sade Oleg Antokolskij och han hade rätt; vi såg att han var iförd Luftwaffes grå uniform. Var hade han kommit ifrån? Ingen av oss hade hört ljudet av någon luftstrid eller de dunkande smällarna från luftvärnskanonerna. Vi hade inte hört mullret från ett bombplan på nästan en timme.

”Kanske har de dragit igång sitt anfall”, sade Vera. I flera veckor hade vi hört rykten om att tyskarna planerade en väldig luftlandsättning, en sista räd för att rycka loss den eländiga taggen Leningrad från den framryckande arméns ända. Vi tittade uppåt och förväntade oss att i vilket ögonblick som helst få se tusentals nazister komma svävande ner över staden, en snöstorm av vita fallskärmar som fördunklade himlen, men i stället skar dussintals med strålkastare genom mörkret utan att upptäcka några fler fiender. Det fanns bara denna ensamma man, och att döma av hur stelt kroppen hängde i fallskärmssele var han redan död.

Vi betraktade honom sväva ner mot marken fastnaglad i en ljuskvast från en strålkastare och nu var han så nära att vi kunde se att han saknade den ena av sina svarta stövlar.

”Han kommer hitåt”, sade jag. Vinden blåste honom mot Vojnovagatan. Tvillingarna tittade på varandra.

”Luger”, sade Oleg.

”Luftwaffe har inte Luger”, sade Grisja. Han var fem minuter äldre och auktoritet på nazisternas vapen. ”Walther PPK.”

Vera log mot mig. ”Tysk choklad.”

Vi sprang iväg mot takluckan, övergav vår brandbekämpningsutrustning och rusade nerför den mörka trappan. Självfallet betedde vi oss som idioter. Om man halkade på någon av de där trappstegen av betong, bröt man ofelbart något ben eftersom vi saknade fett och muskler som kunde dämpa fallet och den som bröt ett ben, skulle lika ofelbart dö. Men ingen av oss brydde sig. Vi var unga och en död tysk föll ner på Vojnovagatan med gåvor till oss från *Das Vaterland*.

Vi rusade över innergården och klättrade över den låsta grinden ut till gatan. All gatubelysning var släckt. Hela staden låg i mörker – delvis för att göra det svårare för bombplanen och delvis för att elektriciteten behövdes till ammunitionsfabrikerna – men månskenet var tillräckligt starkt för att man skulle kunna se. Vojnovagatan låg tom och öde. Utegångsför-

budet hade varit i kraft i sex timmar. Inga bilar syntes till. Det var bara militären och regeringen som hade tillgång till bensen, och alla civila bilar hade rekvirerats under krigets första månader. Det satt pappersremsor över butiksfönstren, något som enligt vad man sade på radio gjorde att rutorna inte gick sönder lika lätt. Kanske var detta sant, men jag hade gått förbi många butiker i Leningrad där ingenting återstod av skyltfönstret förutom några pappersremsor som vajade för vinden.

När vi kom ut på gatan tittade vi upp mot himlen, men tysken syntes inte till.

”Vart tog han vägen?”

”Han kanske landade på ett tak?”

Strålkastarna sökte av himlen, men de återfanns alla uppe på taken till höga byggnader och kunde inte vinklas neråt för att lysa upp Vojnovagatan. Vera drog i kragen på min överrock, en rymlig gammal historia från flottan som jag ärvt efter min far och som fortfarande var för stor för mig, men som var varmare än någonting annat jag ägde.

Jag vände mig om och såg vår tysk sväva iväg i markhöjd längs gatan. Den ensamma svarta stöveln gled över den istäckta trottoaren. Den stora kalotten på den vita fallskärmen var fortfarande uppsvullen av luft och blåste iväg med honom mot grinden till Kirov. Hakan låg pressad mot bröstet, det mörka håret var prickigt av iskristaller och ansiktet var alldeles blekt i månskenet. Vi stod blick stilla och såg honom komma närmare. Vi hade sett saker den vintern ingen borde behöva se, vi trodde att inget längre förmådde göra oss förvånade, men vi hade fel, och om tysken hade dragit sin Walther och börjat skjuta, hade ingen av oss lyckats få fart på benen i tid. Men den döde mannen förblev död och till sist lade sig vinden, fallskärmen tömdes på luft och han föll ihop på trottoaren efter att först ha släpats framåt några meter med ansiktet ner mot gatan som en sista förnedring.

Vi skyndade fram till piloten. Det var en lång och välväxt man och om vi hade sett honom gå runt på PETERS gator iförd civila kläder, skulle vi genast ha förstått att han var en infiltratör – hans kropp skvallrade om att han var en man som åt kött varje dag.

Grisja ställde sig på knä och knäppte upp tyskens hölster. ”En Walter PKK. Vad var det jag sa?”

Vi rullade runt tysken på rygg. Det bleka ansiktet var fullt av sår efter att huden skrapats mot asfalten. Skrubbsåren var lika bleka som huden i övrigt. Döda människor får inga blåmärken. Jag kunde inte avgöra om han hade varit rädd, full av trots eller uppfylld av frid när han dog. Det

fanns inga spår av personlighet i hans ansikte – han såg ut som ett lik som hade fötts som lik.

Oleg drog av honom de svarta läderhandskarna medan Vera tog halsduken och pilotglasögonen. Jag hittade en slida runt hans fotled och drog ut en välbalanserad kniv med fingerskydd i silver och ett femton centimeter långt, enkelslipat blad med en gravering jag inte kunde läsa i månskenet. Jag stoppade ner kniven igen och spände fast slidan runt min egen fotled och kände för första gången på flera månader att min förhoppning om att bli en stor krigare nu äntligen skulle besannas.

Oleg hittade den döde mannens plånbok och log brett när han räknade de tyska marken. Vera stoppade på sig en kronometer som var dubbelt så stor som ett armbandsur och som tysken hade burit runt armen på sin flygarjacka. Grisja hittade en hopvikt kikare i ett läderfodral, två reservmagasin till Waltherpistolen och en smäcker fickplunta. Han skruvade upp korken, luktade och sträckte fram pluntan mot mig.

”Konjak?”

Jag tog en liten mun och nickade. ”Konjak.”

”Har du någonsin druckit konjak förut?” frågade Vera.

”Ja, det har jag.”

”När då?”

”Får jag smaka?” sade Oleg och flaskan gick laget runt mellan oss fyra där vi satt på huk runt den döde piloten och smuttade på sprit som kanske var konjak eller brandy eller Armagnac. Ingen av oss kunde avgöra skillnaden. Vad det än var för slags sprit, värmden den skönt i magen.

Vera stirrade tysken i ansiktet. Det fanns ingen medkänsla eller rädsla i hennes blick, bara nyfikenhet och förakt – den här inkräktaren hade dykt upp ovanför vår stad för att fälla sina bomber men i stället hade han fällt sig själv. Ingen annan i Kirov hade stött på ett tyskt lik. I morgon skulle alla i hela huset tala om oss.

”Hur tror du att han dog?” frågade hon. Det fanns inga kulhål i kroppen, det fanns inget bränt hår eller läder, det fanns överhuvudtaget inga tecken på våld. Huden var alldeles för blek för att han skulle tillhöra de levandes skara, men där fanns ingenting som hade genomborrat den.

”Han frös ihjäl”, berättade jag för dem. Jag sade det med pondus i rösten för jag visste att det var sant även om jag inte kunde bevisa det. Piloten hade hoppat ut ur sitt plan flera tusen meter upp över det nattliga Leningrad. Luften nere på marken var alldeles för kall för de kläder han var iförd – uppe bland molnen, utanför sin varma cockpit, hade han inte en chans.